

La singularitat dels cognoms de la comarca de la Selva

SANTI ARBÓS
Societat d'Onomàstica

Quaderns de la Selva, 23 (2011), 71-77

Resum: Primera aproximació al concepte de singularitat aplicat als cognoms de la comarca de la Selva. La base del treball són els 100 cognoms comarcals més freqüents a hores d'ara. Per tal d'establir el seu grau de singularitat, d'una manera senzilla i entenedora, es procedeix a efectuar la divisió entre la posició que cada llinatge ocupa a la comarca i la que té a nivell català, segons les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (<http://www.idescat.cat/>). Com menor sigui el quocient, més característic, propi, de la Selva serà el cognom. Es fa un esbós de subdivisió dels llinatges en funció dels quocients esmentats i s'estudia de manera més detallada els més singulars o característics.

Paraules clau: onomàstica, la Selva, antroponímia, estadística, Institut d'Estadística de Catalunya.

Abstract: *First approximation to the concept of singularity of surnames from the region of La Selva. This work is based in the first 100 surnames that we actually find in this area. To establish simply and understandably the degree of singularity, we have proceed to make the division between the position which each lineage occupies in the region and what it has in Catalonia, according to the Institut d'Estadística de Catalunya (<http://www.idescat.cat/>). As minor is the ratio, the surname is more characteristic in the zone. It is a subdivision sketch of lineages based on these ratios and we study in more detail the most unique and characteristic.*

Keywords: *onomastics, La Selva, anthroponymy, statistics, Institut d'Estadística de Catalunya.*

Centre
d'Estudis
Selvatans

1. Introducció

Aquest treball és una primera introducció als deu cognoms més singulars de la Selva actualment. Per a detectar aquests llinatges més singulars o propis d'aquesta comarca, procedim a efectuar la divisió entre la posició que els 100 cognoms selvatans més freqüents tenen a la comarca i la que tenen dins l'àmbit català.¹ Els quocients s'ordenen de menor a major i els deu primers, els que tindrien un grau de singularitat més alta, són: *Canaleta* (98 [pos. Selva] / 2.333 [pos. Catalunya] = 0,042006), *Masferrer* (0,076995), *Sureda* (0,080074), *Turon* (0,095137), *Singh* (0,100629), *Masó* (0,12272), *Busquets* (0,140288), *Torrent* (0,157692), *Roura* (0,166134) i *Serrat* (0,230978).

D'aquests antroponims, n'estudiem la distribució geogràfica (bàsicament a Catalunya [Idescat] i als estats espanyol [INE] i francès [Geopatrynome]), la presència històrica (als fogatges de 1358, 1497 i 1553) i l'etimologia.

2. Estudi dels 10 cognoms més singulars de la comarca de la Selva

2.1 Canaleta

-Idescat²: **Selva**, Alt Empordà, Maresme...

<http://www.idescat.cat/orpi/Orpi?TC=N&VN=Canaleta>

-INE: Girona, Barcelona, Jaén, Tarragona...

<https://idapadron.ine.es/fapel/FAPEL.INICIO>

-Geopatrynome (1891-1915): Pirineus Orientals (només).

-Presència històrica: 1497 (Girona, Cardona, Berga), 1553 (Girona, Cervera, Vic, Agramunt, Berga).

-Etimologia: hi ha una població *Canaletes* a Cabrera d'Anoia. *Canaleta* és també un topònim, el nom d'un edifici d'Arbúcies (Selva). *Can Canaleta* el localitzem a Santa Coloma de Farners i Sant Feliu de Buixalleu. Al cap i a la fi ha de remetre a un nom de lloc diminutiu de *canal* (vegeu, però, l'explicació per al riu Canaleta a OC, III, 231, que no afectaria el nostre cas).

2.2 Masferrer

-Idescat: **Selva**, Gironès, Baix Empordà, Berguedà...

<<http://www.idescat.cat/orpi/Orpi?TC=N&VN=Masferrer>> [Consulta: 18/07/2011]

-INE: Girona, Barcelona, Cadis...

-Geopatrynome (1916-1940): Gard, Pirineus Orientals.

1 Les dades procedeixen de l'Institut d'Estadística de Catalunya i han estat extretes de <<http://www.idescat.cat/orpi/Orpi?TC=R&VR=1&VC=2&CC=34&VOK=Confirmar>> [Consulta: 18/07/2011]

2 Pel que fa a les dades de Catalunya d'Idescat, ordenem de major a menor segons els percentatges comarcals d'implantació dels cognoms. En el cas dels estats espanyol (INE) i francès (Geopatrynome), ordenem de major a menor per freqüències absolutes.

<<http://www.geopatronyme.com/cgi-bin/carte/nomcarte.cgi?nom=Masferrer>>
[Consulta: 18/07/2011]

-Presència històrica: 1497 (Vic, Girona, Barcelona), 1553 (Vic, Barcelona, Girona, Montblanc).

-Etimologia: hi ha diferents edificacions *Masferrer* a la comarca d'Osona i en altres llocs, simple aglutinació adotzenada de *mas* (*d'en Ferrer*).

2.3 Sureda

-Idescat: **Selva**, Gironès, Conca de Barberà, Baix Empordà, Alt Empordà, Pla de l'Estany...

<<http://www.idescat.cat/orpi/Orpi?TC=N&VN=Sureda>> [Consulta: 18/07/2011]

-INE: Illes Balears, Girona, Barcelona, València...

-Presència històrica: 1497 (Girona, Barcelona, Tarragona...), 1553 (Girona, Barcelona).

-Geopatronyme (1891-1915): Pirineus Orientals, Arieja, París.

<<http://www.geopatronyme.com/cgi-bin/carte/nomcarte.cgi?nom=Sureda>>
[Consulta: 18/07/2011]

-Etimologia: *Sureda* és un municipi del Rosselló meridional, a la Catalunya Nord, no cal descartar, però, altres orígens en la toponímia menor o desapareguda.

2.4 Turon

-Idescat: Baix Ebre, Garrotxa, **Selva**, Gironès, Pla de l'Estany...

<<http://www.idescat.cat/orpi/Orpi?TC=N&VN=Turon>> [Consulta: 18/07/2011]

-INE: Girona, Barcelona, Saragossa, Tarragona...

-Geopatronyme (1891-1915): Pirineus Atlàntics, Alts Pirineus, Gironda, París, Landes...

<<http://www.geopatronyme.com/cgi-bin/carte/nomcarte.cgi?nom=Turon&client=cdip>> [Consulta: 18/07/2011]

Presència històrica: no.

-Etimologia: el DCVB tot i que l'enregistra no consigna cap origen per a aquest cognom. Sembla forma occitana (o catalana antiga) del mot *turó*, 'elevació del terreny'. Grosclaude (242 i 244) dona les formes gascones *Turon*, *Touron* i *Touroun*.

2.5 Singh

-Idescat: Garrotxa, **Selva**, Osona, Gironès, Barcelonès...

<<http://www.idescat.cat/orpi/Orpi?TC=N&VN=Singh>> [Consulta: 18/07/2011]

-INE: estranger, Barcelona, Girona...

-Geopatryme (1986-1990): París...

<<http://www.geopatryme.com/cgi-bin/carte/nomcarte.cgi?numero=0139566&periode=4>> [Consulta: 18/07/2011]

-Presència històrica: no.

-Etimologia: cognom (o títol o nom del mig) freqüent al nord de l'Índia i que originalment significava 'lleó'. El 1699 va ser declarat obligatori per als creients masculins sikh a la regió del Panjab.³

2.6 Masó

-Idescat: Pla de l'Estany, Garrotxa, Selva, Gironès

<<http://www.idescat.cat/orpi/Orpi?TC=N&VN=Maso>> [Consulta: 18/07/2011]

-INE: Girona, Barcelona, Madrid, València, Castelló, Lleida...

-Geopatryme (1891-1915): Pirineus Orientals...

<<http://www.geopatryme.com/cgi-bin/carte/nomcarte.cgi?nom=Maso>> [Consulta: 18/07/2011]

-Presència històrica: 1497 (Girona, Barcelona, Rosselló...), 1553 (Girona...).

-Etimologia: la Masó és un municipi de l'Alt Camp, encara que sembla difícil trobar una connexió entre el topònim camptarragoní i el llinatge selvatà. Moll (216) diu que hi ha pronunciacions divergents, amb s sorda i sonora, i que tant pot derivar de MANSIONE 'casa habitada' com del cognom francès *Masson* o anglès *Mason*, 'picapedrer, paleta'.

2.7 Busquets

-Idescat: Pla de l'Estany, Garrotxa, Ripollès, Selva, Alt Camp, Gironès...

<<http://www.idescat.cat/orpi/Orpi?TC=N&VN=Busquets>> [Consulta: 18/07/2011]

-INE: Barcelona, Girona, Illes Balears, Tarragona, Lleida...

-Geopatryme (1891-1915): Côte d'Or, Charente...

En la forma *Bousquet*, implantat en tot el territori francès, sobretot a la zona occitana i principalment al Llenguadoc.

<<http://www.geopatryme.com/cgi-bin/carte/nomcarte.cgi?nom=Busquet>> i

<<http://www.geopatryme.com/cgi-bin/carte/nomcarte.cgi?nom=Bousquet>>

[Consulta: 18/07/2011]

-Presència històrica: 1497 (Girona, Barcelona, Vic...), 1553 (Barcelona, Girona...).

-Etimologia: forma dialectal plural de *bosquet*, diminutiu de *bosc* (Moll: 230).

3 Vegeu: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Singh>> [Consulta: 18 d'abril de 2011].

2.8 Torrent

-Idescat: Garrotxa, Garrigues, Pla de l'Estany, Alt Urgell, Solsonès, Gironès, **Selva**...

<<http://www.idescat.cat/orpi/Orpi?TC=N&VN=Torrent>> [Consulta: 18/07/2011]

-INE: Barcelona, Girona, València, Lleida, Illes Balears...

-Geopatryme (1891-1915): Pirineus Orientals, Haute Loire, Puy de Dôme...

<<http://www.geopatryme.com/cgi-bin/carte/nomcarte.cgi?nom=Torrent>> [Consulta: 18/07/2011]

-Presència històrica: 1497 (Girona, Barcelona, Vic...); 1553 (Girona, Vic, Barcelona...).

-Etimologia: *Torrent* és un municipi del Baix Empordà. A més, el cognom es pot haver creat independentment multitud de vegades en la toponímia menor homònima.

2.9 Roura

-Idescat: Pla de l'Estany, Garrotxa, Gironès, **Selva**, Ripollès...

<<http://www.idescat.cat/orpi/Orpi?TC=N&VN=Roura>> [Consulta: 18/07/2011]

-INE: Barcelona, Girona, Corunya...

-Geopatryme (1891-1915): Pirineus Orientals, Guyane, Dordonya...

<<http://www.geopatryme.com/cgi-bin/carte/nomcarte.cgi?nom=Roura>> [Consulta: 18/07/2011]

-Presència històrica: 1358 (Lladó, Alt Empordà), 1497 (Rosselló, Girona...), 1553 (Barcelona).

-Etimologia: forma dialectal de *roure*, que pot remetre a un lloc on sigui un element singular o a una determinada característica personal («fort com un roure»).

2.10 Serrat

-Idescat: Garrotxa, Ripollès, Osona, Pla de l'Estany, **Selva**...

<<http://www.idescat.cat/orpi/Orpi?TC=N&VN=Serrat>> [Consulta: 18/07/2011]

-INE: Barcelona, Girona, Alacant, Castelló, Terol, Tarragona...

-Geopatryme (1891-1915): Pirineus Orientals, Rhône, Alps Marítics...

<<http://www.geopatryme.com/cgi-bin/carte/nomcarte.cgi?nom=Serrat>> [Consulta: 18/07/2011]

-Presència històrica: 1358 (Sant Celoni, Vallès Oriental), 1497 (Girona, Rosselló...), 1553 (Vic, Girona...).

-Etimologia: *Serrat* és una entitat de població de Queralbs, al Ripollès, i *el Serrat*, una masia d'Arbúcies (Selva), per posar només un parell d'exemples,

sense comptar la toponímia menor coincident, tota la qual remet a *serrat* ‘serra de muntanyes’ o ‘muntanyeta’ (DCVB).

3. Conclusions

Pel que fa a la tipologia, detectem entre els cognoms que hem anomenat *singulars* de la comarca de la Selva, una presència molt important de llinatges clarament toponímics: *Canaleta*, *Masferrer*, *Sureda*, *Busquets*, *Torrent* i *Serrat* (60%). I també podrien ser d'aquest tipus, tot i que no es descarta algun altre origen, els llinatges *Masó*, *Turon* i *Roura*. És a dir, gairebé la totalitat dels cognoms estudiats tenen, o podrien tenir, un origen toponímic⁴ que moltes vegades trobem a la mateixa comarca o comarques properes, tot i que l'origen exacte sigui, la major part dels cops, difícil o impossible de determinar. Només restaria *Singh* que, amb el significat de ‘lleó’, sembla que se li podria adjudicar un origen en un renom, o potser en un prenom, que es va generalitzar com a cognom dels homes d'un determinat grup religiós.

Si tenim en compte la llengua en què han estat creats aquests deu antropònims, la immensa majoria s'haurien originat en llengua catalana⁵, i per això els documentem majoritàriament en terres des Països Catalans, llevat de *Turon* (possiblement occità [gascó], tret que es tracti d'un arcaisme per *Turó*, cosa que no sembla possible ja que no el trobem en els fogatges consultats) i de *Singh* (sànskrit). Aquests dos cognoms, que són els mateixos per als quals no documentem una presència històrica antiga, ens informarien de dues migracions distanciades en el temps que probablement haurien estat més importants a la Selva que al conjunt de Catalunya. Es tractaria de la immigració d'occitans, relativament important des de l'edat mitjana fins com a mínim el segle XVII, i de l'arribada de ciutadans de l'Índia de la confessió sikh en les darreres dècades.

Pel que fa a la distribució territorial, *Canaleta*, *Masferrer* i *Sureda*, a més d'encapçalar el rànquing de singularitat de la Selva, també són en aquesta comarca on tenen el màxim percentual d'implantació al Principat. Veiem també que la majoria de la resta dels cognoms presenten els màxim percentuals sobre la població (no els globals que molts cops es produeixen en les comarques més poblades receptores d'emigració) en comarques properes a la Selva (Garrotxa, Pla de l'Estany, Osona, Gironès) i també els detectem a la Catalunya del Nord, la qual cosa podria voler indicar l'existència d'una zona amb un sistema de cognoms similar. Hi ha llinatges, tanmateix, que presenten una implantació important en comarques allunyades

4 En altres comarques estudiades, però, aquesta majoria de cognoms singulars de tipus toponímic no es dona. Potser, caldria esbrinar-ho, a la comarca de la Selva hi ha un percentatge d'aquesta classe de cognoms sensiblement superior a la mitjana.

5 No entrarem a discutir aquí si algun d'aquests cognoms són coincidents o similars en occità ja que, sobretot en casos de llengües molt properes, l'origen darrer d'un llinatge només es pot esbrinar per un estudi genealògic que queda fora del nostre àmbit d'estudi.

de la Selva, ja sigui perquè són relativament comuns (*Torrent*) o per altres causes no conegudes (*Turon*).

4. Bibliografia i recursos d'internet

4.1 Bibliografia

ALCOVER, Antoni Maria; MOLL, Francesc de Borja. *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1930-1962.

GROSCLAUDE, Michel. *Dictionnaire étymologique des noms de famille gascons*. Occitània: Per noste & Ràdio País, 2003, 271 p.

MOLL, Francesc de Borja. *Els llinatges catalans*. Palma: Editorial Moll, 1987, 387 p.

COROMINES, Joan. *Onomasticon Cataloniae*. Barcelona: Curial, 1989-1997..

4.2 Recursos d'Internet

Geopatronyme. *La France de votre nom de famille*. <<http://www.geopatronyme.com>> [Consulta: 18/07/2011].

IDESCAT. Institut d'Estadística de Catalunya. <<http://www.idescat.net/orpi/Orpi?TC=M>> [Consulta: 18/07/2011].

INE. Instituto Nacional de Estadística. <<https://idapadron.ine.es/fapel/FAPEL.INICIO>> [Consulta: 18/07/2011].

[1358], [1497], [1553] Informacions dels fogatges d'aquestes dates extretes d'una base de dades facilitada per Albert Villanueva basada, en part, en les dades de <<http://www.scgenealogia.org/bancgen/fitxers/index.htm>> [Consulta: 18/07/2011].